

Državni izpitni center

M 0 7 1 7 0 1 1 3

SPOMLADANSKI ROK

EKONOMIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sobota, 9. junij 2007

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**PRAVILNI ODGOVORI
IZBIRNIH VPRAŠANJ**

številka vprašanja	pravilni odgovor
1	C
2	E
3	C
4	B
5	C
6	C
7	C
8	E
9	C
10	D
11	C
12	A
13	A
14	A
15	D

številka vprašanja	pravilni odgovor
16	B
17	A
18	E
19	E
20	C
21	A
22	B
23	B
24	C
25	D
26	D
27	D
28	E
29	B
30	D

IZPITNA POLA 2

A01

EKONOMSKI PROBLEM IN TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA

Rešitev:

Literatura: M. Glas, Ekonomija za 1. letnik EG, ZRSS Ljubljana, str. 11, 18–22, 121–135

- a) Pojasnite, v čem se kaže ekonomski problem vsake družbe.

Ekonomski problem se kaže v tem, da so sredstva, ki so na voljo za proizvodnjo, potem pa tudi proizvedena količina dobrin omejeni (ali: ekonomski problem se kaže v relativni redkosti dobrin).

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- b) Navedite ekonomska vprašanja, s katerimi se sreča vsaka družba

- kaj in koliko,
- kako in
- za koga (proizvajati)

Za vsa tri vprašanja 1 točka

- c) Pojasnite:

- kaj nam prikazuje transformacijska krivulja

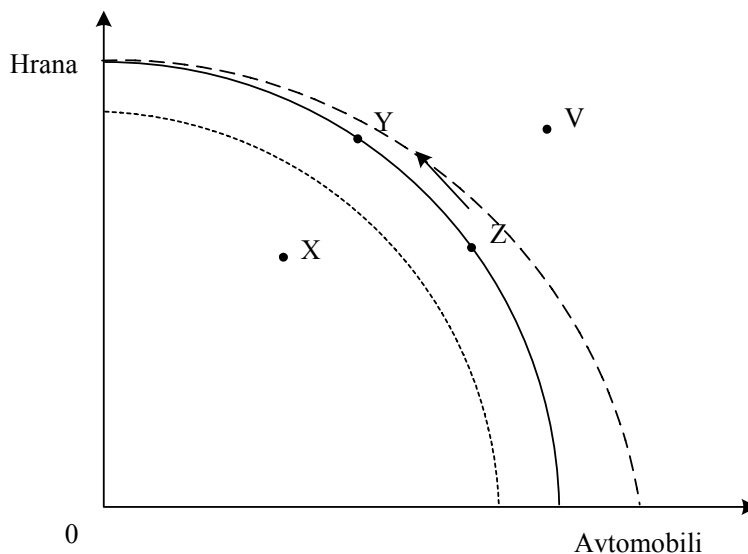
Prikazuje nam največje možne količine proizvodnje dveh dobrin, ki jih v gospodarstvu lahko proizvedemo, če popolnoma izkoristimo vse razpoložljive proizvodne dejavnike na najboljši možni način. 2 točki

- zakaj ima konkavno (izbočeno) obliko.

Konkavno obliko ima zato, ker se moramo za nadaljno enoto ene dobrine odpovedati vedno večji količini druge dobrine (ali: ker se alternativni stroški povečujejo; ali: zaradi specializiranosti proizvodnih dejavnikov). 1 točka

(Skupaj največ 3 točke)

- d) Slika prikazuje transformacijsko krivuljo države Tornije, ki proizvaja avtomobile in hrano.

- Pojasnite, kaj pomeni za državo Tornijo proizvodnja v točki X.
Proizvodnja v točki X pomeni, da Tornija neracionalno uporablja proizvodne dejavnike (ali: da ima izgubo možnega družbenega bogastva)..... *1 točka*

- V sliko vrišite spremembo (s črtkano črto), če bi se v Torniji povečala produktivnost v proizvodnji avtomobilov.
Za pravilno vrisano spremembo..... 1 točka

- Denimo, da bi v Torniji prišlo do velikega potresa. Vrišite v sliko spremembo (s pikčasto črto), ki bi jo ta potres povzročil.
Za pravilno vrisano spremembo..... 1 točka

- Pojasnite, kaj pomeni premik iz točke Z v točko Y.
Premik pomeni, da so se v Torniji odločili, da bodo povečali proizvodnjo hrane in zmanjšali proizvodnjo avtomobilov. *1 točka*

- Pojasnite, kaj za državo Tornijo pomeni točka V.
Pomeni v danih razmerah nedosegljivo področje..... *1 točka*
(Skupaj največ 5 točk)

A02

TRG, KONKURENCA IN DRŽAVNA INTERVENCIJA

Rešitev:

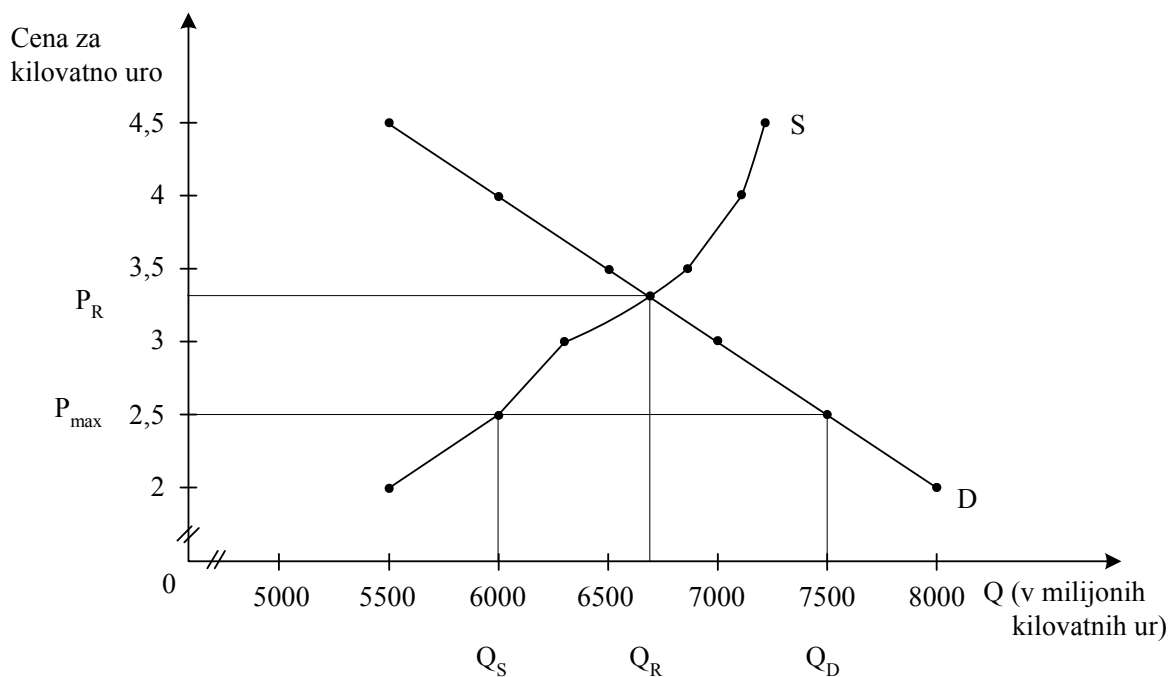
Literatura: Glas; Ekonomija 2, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2004, str.14–18, 93–96

- a) Način delovanja in učinkovitost trga sta opredeljena predvsem s stopnjo konkurence. Navedite vsaj tri dejavnike, ki oblikujejo konkurenco na nekem trgu:
- število kupcev in proizvajalcev,
 - stopnja razlikovanja, homogenost in diferenciranost blaga,
 - mobilnost proizvodnih dejavnikov (ali: preprost vstop novih in preprost izstop obstoječih ponudnikov),
 - racionalnost ravnanja tržnih subjektov (informiranost potrošnikov in odsotnost diskriminacije kupcev).

Za tri navedene dejavnike 2 točki, za dva navedena dejavnika 1 točka

- b) Podjetje Elektron d. d. oskrbuje trg v državi Grandiji z električno energijo. Podatke o ponudbi in povpraševanju po električni energiji prikazuje tabela.

Cena (P) v denarnih enotah za 1 kilovatno uro	Obseg povpraševanja v milijonih kilovatnih ur	Obseg ponudbe v milijonih kilovatnih ur
2	8000	5500
2,5	7500	6000
3	7000	6300
3,5	6500	6800
4	6000	7100
4,5	5500	7200

Za pravilno vrisani in označeni krivulji ponudbe in povpraševanja 2 točki, za pravilno vrisano in označeno ravnotežno ceno in tržno količino 1 točka.

(Skupaj 3 točke)

- c) Če je podjetje Elektron d. d. edino podjetje v državi, ki oskrbuje trg z električno energijo, potem ima položaj (*dopolnite*) monopolista.

Za pravilno dopolnjeno vrstico 1 točka

- d) Zaradi položaja, ki ga ima podjetje Elektron d. d. na trgu električne energije v državi Grandiji, je vlada določila najvišjo mogočo ceno v višini 2,5 denarne enote za kilovatno uro.

- Vrišite najvišjo možno ceno v sliko pod točko b) in določite obseg tržne ponudbe in tržnega povpraševanja.

Za pravilno vrisano in označeno ceno in obseg ponudbe in povpraševanja 1 točka

- Zaradi posredovanja države na trgu električne energije se pri dani najvišji mogoči ceni za kilovatno uro oblikuje (podčrtajte pravilni odgovor):

presežna ponudba / presežno povpraševanje.

Za pravilno podčrtani odgovor 1 točka

- Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima bi država dejansko omogočila čim širšemu krogu prebivalstva nakup električne energije po dani najvišji mogoči ceni.

Država lahko:

- zniža carine na uvoz električne energije,
- s subvencijami zniža stroške proizvajalca,
- zniža davke in prispevke,
- ponudi ugodna posojila za investicije, ki bi omogočile povečanje proizvodnje,
- sama uvozi električno energijo.

*Za vsako smiselno navedbo 1 točka, skupaj 2 točki
(Skupaj 4 točke)*

A03**DENAR****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 126–136

- a) V zgodovini so pri različnih ljudstvih kot splošni ekvivalent nastopile različne vrste blaga: platno, školjke, kože, žito itd.

- Pojasnite pojem splošni ekvivalent.

Splošni ekvivalent ali splošno merilo vrednosti je blago, ki je poenostavilo menjavo (ali: to je blago, ki so ga bili pripravljene sprejeti v zamenjavo za svoje blago; ali: za vsako blago se je oblikovalo menjalno razmerje s splošnim ekvivalentom).

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- Pojasnite, zakaj blaga kakor: platno, školjke, kože, žito ne imenujemo denar.

Blago, ki se je uveljavilo kot splošni ekvivalent (platno, školjke, kože, žito), je še vedno ohranilo tudi svojo uporabno vrednost (in se ni uporabljalo izključno za menjavo).

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- Navedite vsaj tri lastnosti zlata in srebra, zaradi katerih sta se kot prvi denar uveljavili prav ti kovini.

Ti kovini sta:

obstojni, nepokvarljivi, nespremenljivi, preprosto deljivi, lahko se oblikujeta, redki, imata precejšno vrednost že v majhni količini.

*Za vsaj tri navedbe 1 točka
(Skupaj 3 točke)*

- b) Navedite oblike, v katerih nastopa denar v sodobnih gospodarstvih, in pojasnite, zakaj govorimo o dematerializaciji denarja.

Danes uporabljamo kovance, bankovce in knjižni denar. 1 točka

Z razvojem oblik denarja je material iz katerega je narejen denar, vse manj pomemben v primerjavi s kupno močjo denarja. Knjižni denar sploh ne nastopa več v materialni obliki.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

- c) Opišite vlogo centralne banke v sistemu zlate valute.

Emisijska banka izdaja bankovce na podlagi prinesenega zlata.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

- d) Navedite najpomembnejšo prednost, ki jo ima sistem papirne valute pred sistemom zlate valute, in vsaj en problem, ki je nastopil z uvedbo papirne valute.

Prednost:

Količina denarja v obtoku ni vezana na razpoložljivo količino zlata.

Država lahko vodi avtonomno denarno politiko.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Slabost:

Centralna banka ima lahko težave pri določanju pravilne količine denarja v obtoku.

Država lahko s pritiskom na centralno banko poskuša inflacijsko financirati svojo porabo.

Za smiselno navedbo enega od problemov 1 točka

(Skupaj 2 točki)

- e) Navedite, katera je tista količina denarja v obtoku, ki omogoča normalno delovanje gospodarstva, in kaj se zgodi, če je denarja v obtoku preveč ali premalo.

Potrebna količina denarja v obtoku je tista, ki izenačuje blagovne in kupne sklade.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Prevelika količina denarja v obtoku povzroči inflacijo, premajhna pa deflacijo.

Za obe navedbi 1 točka

(Skupaj 2 točki)

A04**PODJETNIŠTVO IN TRŽNA STRUKTURA****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS Ljubljana, str. 172–179

- a) Navedite ovire (po Hilferdingu), ki so v procesu monopolizacije gospodarstva nastopile pri selitvi kapitala v donosnejše panoge:
- podaljšan obrat kapitala
 - kapitalist težko zbere zadosten kapital
 - tveganje pri investiranju

*Za vse navedene ovire 2 točki, za dve navedbi 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

- b) V obdobju spreminjanja tržne strukture so nastali tudi karteli kot način reagiranja podjetij. Pojasnite pojem kartela in navedite, o čem se podjetja dogovarjajo v kartelu.

Karteli so združenja podjetij, (ki ostajajo pravno in deloma ekonomsko samostojna).

..... 1 točka
Dogovarjajo se o cenah, tržnih deležih podjetij, plačilnih pogojih ipd. 1 točka
(Skupaj 2 točki)

- c) Podjetja so si prizadevala dobiti monopolno moč. Nadzor posameznega trga je namreč proizvajalcu omogočal, da je svojo poslovno politiko določal za dalj časa. Pojasnite, s katerimi argumenti so nekateri ekonomisti (npr. Mandel) poudarjali, da monopoli zavirajo družbeni napredek.
- Zavestno omejevanje proizvodnje, da ne bi zbili svojih cen na trgu.
 - Onemogočanje ali zaviranje uporabe tehničnih izumov, ki bi zamenjali donosne proizvode.
 - Pogosto namerno proizvajanje blaga slabše kakovosti, da si s hitrejšo obrabo zagotovijo večjo prodajo v prihodnje.

Za vsak naveden in pojasnjen argument 1 točka, če kandidat samo navede argumente, dobi za vsaj dva navedena argumenta 1 točko.

(Skupaj največ 2 točki)

- d) Navedite vsaj štiri ukrepe, s katerimi lahko država uresniči protimonopolno politiko:
- razdružitve monopolnega podjetja v več podjetij,
 - odprodaja dela podjetij,
 - prepoved združitve podjetja, ki bi ustvarila monopol,
 - denarne kazni,
 - zaporne kazni,
 - plačilo odškodnine,
 - soočenje s tujo konkurenco,
 - nadzor cen.

*Za vsaj štiri ukrepe 2 točki, za tri ali dva ukrepa 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)*

- e) V sodobnem gospodarstvu konkurenca dobiva necenovno naravo. S primeri pojasnite vsaj dve obliki tekmovanja podjetij na necenovni ravni.

Podjetja tekmujejo predvsem:

- **na tehnološki ravni:** na primer s tehničnim napredkom, z novimi postopki, z zniževanjem stroškov;
- v **substitucijski konkurenci:** razvijajo se na primer zamenljivi proizvodi;
- s **prodajnimi ukrepi:** promocijska dejavnost, reklama in propaganda.

Za vsako pojasnjeno obliko 1 točka, vendar skupaj največ 2 točki, če kandidat oblike samo našteje, dobi za dve navedeni 1 točko.

(Skupaj največ 2 točki)

A05**MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 187–1911

N. Hrovatin, Ekonomija 4, Zavod RS za šolstvo in šport, 82–85

- a) Pojasnite, zakaj so pretežno danes vsa gospodarstva odprta, in navedite, kako to odprtost merimo.

Vsaka država je prisiljena uvoziti vsaj del proizvodov in storitev, ki jih potrebujejo njeni prebivalci, ker jih sama ne proizvaja (ali: večina držav proizvaja presežke, te pa poskuša izvoziti).

Za smiselno pojasnilo odprtosti 1 točka

Odprtost merimo z deležem uvoza oziroma izvoza v BDP. 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)

- b) Obkrožite pravilno:

Slovenijo štejemo med: **odprta** / zaprta gospodarstva. 1 točka

- c) Pojasnite teorijo primerjalnih prednosti v mednarodni menjavi.

Ta teorija pravi, da so koristi za vse države največje, če se vsaka država specializira za proizvodnjo tiste vrste blaga, pri kateri je razmeroma učinkovitejša, nato pa proizvedeno blago zamenja za blago, ki ga proizvajajo druge države, da pridobi vse potrebno za svoje državljane.

Za smiselno pojasnilo dobi kandidat 2 točki, kandidat lahko to teorijo pojasni tudi s primerom in za smiseln prikaz prav tako dobi 2 točki.

- d) Navedite vsaj dve institucionalni obliki, v katerih se kaže internacionalizacija kapitala.

- Razvoj svetovnega kapitalističnega sistema.
- Mednarodne ekonomske integracije.
- Mednarodne bančne in finančne institucije.
- Transnacionalne korporacije.

Za dve obliki 1 točka

- e) Pojasnite vsaj dva razloga, ki imata v nekaterih gospodarstvih za posledico izvoz kapitala.

- Problem hiperprodukcije v posameznem gospodarstvu, ki sili proizvajalce, da iščejo tuje trge.
- Nekatero panoge so zaščitene s patenti in licencami.
- Prenizke profitne stopnje v nekaterih panogah v domačem gospodarstvu.

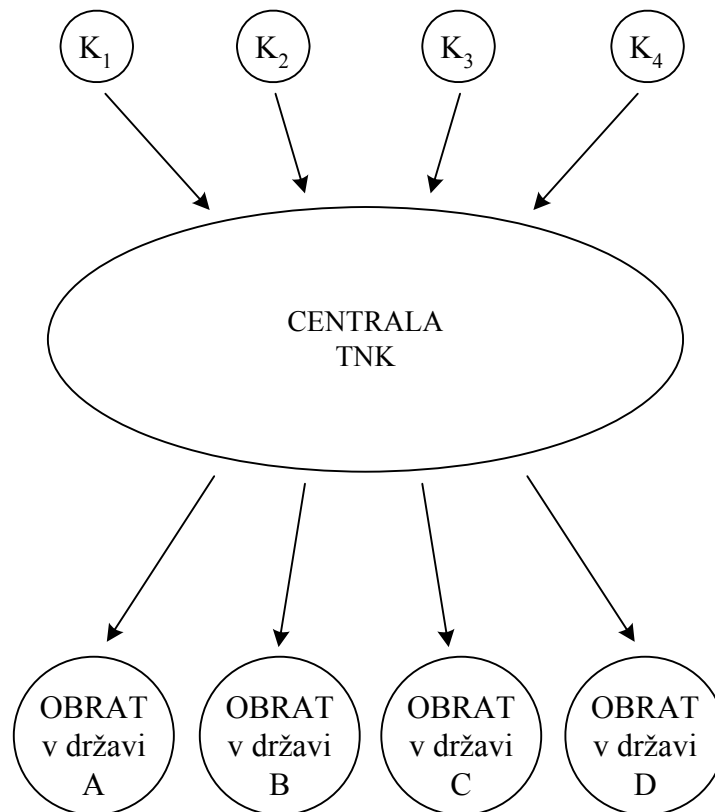
*Za vsak pojasnjen razlog 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)*

- f) Pojasnite, katera podjetja imenujemo transnacionalna podjetja, in s sliko prikažite logiko njihovega delovanja.

Podjetje, ki ima vsaj en obrat v tujini, imenujemo transnacionalna korporacija. 1 točka

Slika:

Za pravilen slikovni prikaz..... 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)

A06**FISKALNA POLITIKA****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin, Ekonomija 4, Zavod RS za šolstvo in šport, str. 51–61

- a) Opredelite pojem fiskalne politike in navedite vsaj tri javnofinančne blagajne.

Fiskalna politika je sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javnofinančne odhodke in prihodke. 1 točka

Javnofinančne blagajne:

- državni proračun,
- občinski proračuni,
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- Zavod za zdravstveno zavarovanje.

*Za tri navedbe 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)*

- b) Navedite vsaj tri osnovne vrste javnofinančnih prihodkov in pri vsakem izmed njih navedite po en primer.

Vrsta javnofinančnih prihodkov	Primer
Davčni prihodki	<ul style="list-style-type: none"> • Davek na dohodek in dobiček • Prispevki za socialno varnost • Davek na premoženje • Davek na dodano vrednost • Itd
Nedavčni prihodki	<ul style="list-style-type: none"> • Prihodki od upravljanja državnega in občinskega premoženja • Takse • Denarne kazni za fizične in pravne osebe
Kapitalski prihodki	<ul style="list-style-type: none"> • Prihodki od prodaje državnega premoženja
Prejete donacije	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoči ob naravnih katastrofah
Transforni prihodki	<ul style="list-style-type: none"> • Prihodki, ki jih institucija javnega financiranja prejema od druge javnofinančne institucije

Za vsako navedbo in primer 1 točka, če kandidat samo navede osnovne vrste prihodkov, dobi za tri navedene vrste 2 točki, za dve 1 točko.

(Skupaj največ 3 točke)

- c) Ena od skupin javnofinančnih odhodkov so tekoči transferji. Pojasnite, kakšne vrste prejemka pomenijo transferji, in s praktičnim primerom pojasnite, kako država s transferji omejuje revščino prebivalstva.

Transferji so prejemki, ki od prejemnikov ne zahtevajo, da opravijo kakšno delo ali dobavo blaga. Prejemniki dobijo zastonj, izpolnjevati pa morajo določene pogoje. 1 točka
Država omejuje revščino z dajanjem transferjev, kakor so: nadomestila za nezaposlenost, bolniški dopusti, socialne pomoči ipd. 1 točka
(Skupaj največ 2 točki)

- d) Dopolnite ali podčrtajte pravilno:

Investicijski odhodki kot skupina javnofinančnih odhodkov **zmanjšujejo / povečujejo** realno premoženje države. Fiskalna politika, ki **zvišuje / znižuje** davke in povečuje **izdatke (transferje)**, se označuje kot ekspanzivna. Eden od virov financiranja proračunskega primanjkljaja je tudi **zadolževanje države doma in v tujini (ali: povečanje davkov ali: odprodaja državnega premoženja)**.

*Za vsako pravilno podčrtano ali dopolnjeno navedbo 0,5 točke, skupaj največ 2 točki
(Skupaj največ 2 točki)*

- e) Navedite funkcije fiskalne politike.

Funkcije fiskalne politike:

- alokacijska funkcija,
- prerazdelitvena funkcija,
- stabilizacijska in razvojna funkcija.

Za vsaj dve navedeni funkciji 1 točka

B-del: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

Navodilo za ocenjevanje:

Kandidat mora izbrati po eno vprašanje iz vsakega sklopa. Odgovarjati mora v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavi osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikaže svoja stališča in ocene. Če kandidat ne odgovarja v zaokroženem sestavku, ali pa so njegovi odgovori sicer pravilni, vendar pretirano skopi in torej nimajo značaja esejske razprave, lahko izgubi pri posameznem vprašanju do 2 točki.

PRVI SKLOP VPRAŠANJ***B01*****PROIZVODNI DEJAVNIKI**

Za proizvodnjo so potrebne različne sestavine, ki jim pravimo proizvodni dejavniki (produkcijski faktorji). Tradicionalno (po J. B. Sayu) jih delimo na naravo (zemljo), delo in kapital.

Pojasnite, čemu v ekonomski teoriji pravimo proizvodni dejavnik narava, navedite vsaj dve njegovi pomembni značilnosti in dohodek, ki ga prinaša lastniku (3 točke).

Brez človeškega dela ni mogoča nobena proizvodnja. Delovni proces v podjetju skušamo organizirati tako, da je delo čimbolj učinkovito. Navedite, kako merimo produktivnost dela, naštejте vsaj tri dejavnike, ki nanjo vplivajo, in enega od njih podrobno pojasnite (3 točke). V zgodovini je bil velik skok v produktivnosti dela dosežen s tehnično delitvijo dela v podjetjih. Pojasnite pojem tehnične delitve dela in navedite vsaj po dve njene prednosti in dve slabosti. Navedite vsaj en način, s katerim bi kot lastnik podjetja skušali zaobiti te slabosti (4 točke).

Kapital nastaja z akumulacijo. Opišite, kako poteka proces večanja in oplajanja kapitala (2 točki), pojasnite, zakaj večanje kapitala povečuje produktivnost dela in zakaj podjetniki akumulirajo dobiček (3 točke).

15 točk

B02**TRG IN POVPRASEVANJE**

Potrošniki zadovoljujejo svoje potrebe z dobrinami in s storitvami, ki jih kupijo na trgu. V Velikem Logu lahko prebivalci, ki si želijo ostriči lase, izbirajo med številnimi frizerskimi saloni. Ravnotežna cena striženja za moške je 20 d. e, ravnotežna količina pa 28 000 striženj na teden.

Navedite in pojasnite pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da je na trgu mogoča popolna konkurenca (4 točke). Opišite, kako se oblikuje tržna ravnovesna cena 20 d. e. Pri tem uporabite ustrezno sliko (6 točk). Navedite vsaj tri dejavnike, ki vplivajo na tržno povpraševanje po frizerski storitvi striženja za moške (2 točki). Podjetje Škarjice d. o. o. namerava v Velikem Logu odpreti štiri nove frizerske salone za moške. Pojasnite (pomagajte si s sliko), kako se bo to poznalo na trgu frizerske storitve striženja za moške (2 točki). Pojasnite, kaj pomeni za dohodek ponudnikov frizerske storitve striženja za moške informacija, ki jo je objavila agencija za raziskavo trga, da znaša koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja po tej storitvi $-0,85$ (1 točka).

*15 točk***B03****DELNIŠKE DRUŽBE IN TRANSNACIONALNE KORPORACIJE**

Za tržno gospodarstvo je značilna razvojna dinamičnost, temelj za družbeni razvoj pa je tehnološki napredek.

Navedite, kaj je v proizvodnjo prinesla druga industrijska revolucija proti koncu 19. stoletja, kako je vplivala na razvoj velikih podjetij (3 točke) in zakaj se je z večanjem podjetij vse bolj uveljavila delniška družba kot organizacijska oblika podjetja (3 točke). Navedite vsaj tri značilnosti korporacije, pojasnite, kdaj govorimo o transnacionalnih korporacijah, in opišite, kako so organizirane (3 točke). Pojasnite vsaj tri razloge za to, da je nemško avtomobilsko podjetje Volkswagen investiralo v podružnico na Kitajskem (3 točke). Pojasnite, kakšne so lahko negativne posledice selitve avtomobilske proizvodnje iz Nemčije v Azijo za kitajsko in za nemško gospodarstvo (3 točke).

15 točk

B01**PROIZVODNI DEJAVNIKI****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija 1, ZRSZŠ, str. 37–42, 117, 118
 M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 38–46

Splošna ocenjevalna shema

Narava	3 točke
Produktivnost dela	3 točke
Tehnična delitev dela	4 točke
Oplajanje kapitala	2 točki
Akumulacija in produktivnost dela	3 točke

Odgovor:

Narava

K proizvodnemu dejavniku narava štejemo vse, kar nam daje narava kot sklad virov, ki so na voljo za uporabo: zemlja, surovine in naravne energije.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Značilnosti:

- zemlja je neuničljiva,
- zemlja je omejena,
- plodna zemlja je uničljiva,
- surovine so temelj proizvodnje,
- surovine so neenakomerno porazdeljene po zemeljski površini,
- surovine so porabljive (izčrpljive),
- v preteklosti so se države z malo surovinami težko razvijale,
- naravne energije so pomembne za gospodarsko dejavnost.
- itd.

Za dve navedeni značilnosti 1 točka

Dohodek, ki ga narava prinaša lastniku, je renta 1 točka
(Skupaj 3 točke)

Produktivnost dela

Produktivnost dela je razmerje med ustvarjeno proizvodnjo in količino dela, ki smo ga vložili v proizvodnjo.

ali: Produktivnost dela = $\frac{\text{Proizvodnja}}{\text{Delo}}$ 1 točka

Dejavniki, ki vplivajo na produktivnost dela:

- povprečna delavčeva spretnost: čim več znanja, ročnih spretnosti in delovnih izkušenj ima delavec, tem večja bo njegova učinkovitost pri delu;
- raven znanosti in njena tehnična uporabnost: znanstvena odkritja, ki jih uporabimo v proizvodnji, omogočajo nove proizvodne procese, nove materiale, nove proizvode in nove načine organizacije proizvodnje in tako povečujejo učinkovitost človekovega dela;
- družbena kombinacija proizvodnega procesa: učinkovitost posameznega podjetja je odvisna tudi od tega, kako poteka koordinacija vseh podjetij, kako je razvito njihovo sodelovanje in specializacija (npr: dober transportni sistem ali cestni zastoji);
- obseg in učinkovitost proizvodnih sredstev: v sodobni proizvodnji je za učinkovitost dela pomembna tehnična opremljenost dela: s kakšnimi stroji dela delavec;
- naravni dejavniki: v dejavnostih, kjer kot proizvodni dejavniki nastopajo zemlja, naravna bogastva in vremenske razmere (kmetijstvo, turizem, ribištvo itd.), naravni dejavniki močno vplivajo na učinkovitost delavčevega dela.

Za navedbo vsaj dveh dejavnikov 1 točka, za smiselno pojasnilo enega dejavnika 1 točka, skupaj največ 2 točki.

(Skupaj 3 točke)

Tehnična delitev dela

Tehnična delitev dela: delovni proces v tovarnah je razdeljen na posamezne delovne operacije in posamezni delavec opravlja le eno od njih.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Prednosti tehnične delitve dela:

- delavci nenehno opravljajo iste preproste gibe, ki se jih hitro priučijo,
- prihranek časa, ker delavec ne zamenjuje več orodij in ne menja delovnega mesta,
- skrajša se čas priučitve delavca,
- delavci sami razvijejo vrsto poenostavitve metod dela,
- delavce lažje razporedimo po njihovih sposobnostih in željah,
- večja učinkovitost omogoča skrajšanje delovnika,
- itd.

Za dve navedbi 1 točka

Slabosti tehnične delitve dela:

- enoličnost in monotonost dela,
- delavci, ki opravljajo preprosta dela so slabo plačani,
- pri spremembi tehnologije delavci zlahka izgubijo delo,
- pogoste so poškodbe pri delu,
- pogosta je delovna invalidnost,
- enoličnost dela slabo vpliva na počutje delavcev,
- itd.

Za dve navedbi 1 točka

Kandidat dobi 1 točko tudi, če navaja 1 prednost in 1 slabost.

Odprava slabosti tehnične delitve dela:

- skrajšanje delovnega časa,
- menjava delavcev pri različnih delih,
- pri najbolj motečih opravilih delavce nadomestimo s stroji (avtomatizacija),
- oblikovanje delovnih skupin,
- spodbudno delovno okolje,
- boljši odnosi med delavci in vodstvom,
- sodelovanje delavcev pri upravljanju,
- povečanje varnosti pri delu,
- ukrepi proti hrupu, prahu,
- itd.

*Za smiselno navedbo vsaj enega ukrepa 1 točka
(Skupaj 4 točke)*

Oplajanje kapitala

Podjetnik pri uspešnem poslovanju dobi dobiček. Del dobička porabi za osebno potrošnjo, del pa ga vloži nazaj v proizvodnjo in tako poveča svoj kapital. Povečani kapital mu omogoča povečanje proizvodnje in še večji dobiček.

Za smiselno pojasnilo do 2 točki

*Če kandidat proces predstavi tudi grafično, dobi dodatno točko, če jo je kje drugje v nalogi izgubil.
(Skupaj 2 točki)*

Akumulacija in produktivnost dela

Akumulacija povečuje produktivnost dela zato, ker se dodatni kapital navadno vlaga v nova, izpopolnjena produkcijska sredstva in delavci lahko povečajo učinkovitost proizvodnje.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Podjetniki akumulirajo del dobička:

- zaradi pritiska konkurence: podjetnik ve, da v okolju, v katerem drugi vlagajo v novo proizvodnjo, ne sme zaostati, drugače bi ga konkurenca izrinila s trga;
- zaradi želje po večjem dobičku v prihodnosti: večji kapital, vložen v sodobnejšo tehnologijo, omogoča povečanje dobička.

Za navedbo in pojasnilo posameznega razloga 1 točka, če kandidat vzrok le navede dobi za obe navedbi 1 točko, skupaj največ 2 točki.

(Skupaj 3 točke)

B02**TRG IN POVPRASEVANJE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija 2, str. 20, 21, 75–95

Splošna ocenjevalna shema

Pogoji za popolno konkurenco	4 točke
Ravnovesna cena	6 točk
Dejavniki povpraševanja	2 točki
Povečanje ponudbe	2 točki
Elastičnost povpraševanja	1 točka

Odgovor:

Pogoji za popolno konkurenco:

Obstajati mora veliko kupcev in prodajalcev, ki so približno enako močni.

Pojasnilo:

- zaradi veliko enako močnih ponudnikov se povečevanje ali zmanjševanje ponudbe posameznega ponudnika na trgu ne pozna,
- cena je rezultat sočasnega delovanja vseh kupcev in prodajalcev.

Proizvodi morajo biti popolnoma homogeni, pravzaprav popolni nadomestki.

Pojasnilo:

- v očeh kupcev so vsi proizvodi oziroma storitve enaki in posamezno podjetje ne more iztržiti višje cene s prepričevanjem kupcev, da je njegov proizvod boljši od drugih,
- kupci izbirajo izdelke samo glede na ceno.

Proizvodni dejavniki so popolnoma mobilni.

Pojasnilo:

- vstop na trg in izstop sta preprosta, brez kakršnihkoli ovir,
- če imajo obstoječi proizvajalci znaten dobiček, bodo v kratkem prišli na trg novi proizvajalci, to pa bo znižalo cene,
- če imajo izgubo, jih bo nekaj hitro zapustilo trg, cena se bo zvišala.

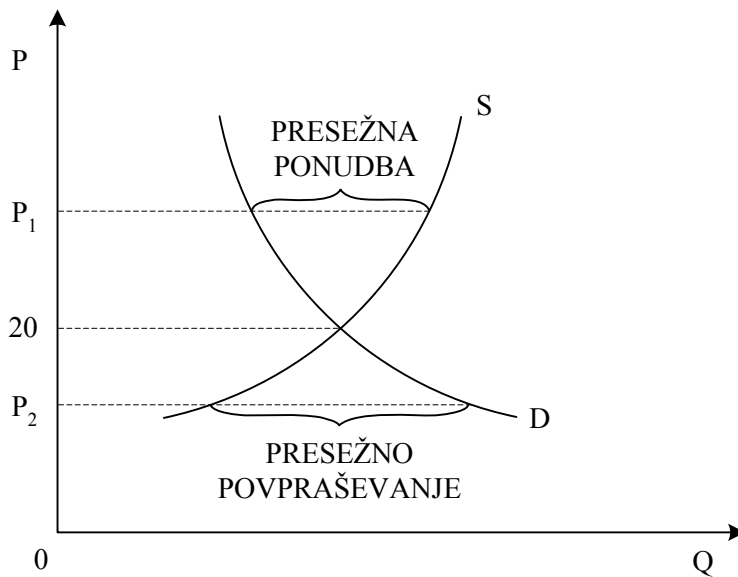
Popolna informiranost tržnih osebkov o dogajanju na trgu, prodajalci ne smejo diskriminirati kupcev.

Pojasnilo:

prodajalci ne morejo zavajati kupcev, saj imajo ti zadosti informacij.

Za 3 ali 4 navedene dejavnike 1 točka, za vsak pojasnjen dejavnik 1 točka, vendar skupaj največ 3 točke, za pojasnilo je dovolj smiselna navedba ene od alinej, kandidat lahko pojasnjuje dejavnike na splošno ali pa s konkretnim primerom storitve striženja za moške.

(Skupaj 4 točke)

Za pravilno sliko z vsemi oznakami 2 točki

Pri ceni P_1 imamo na trgu presežno ponudbo. Nekateri ponudniki, ki ne morejo prodati storitve (striženja za moške) po tej ceni, so pripravljene znižati ceno pod to raven. Tako se začne konkurenca med ponudniki in cena se zniža do 20 d. e, to je ravnotežna cena.

Za smiselno razlago, ki vsebuje oba podčrtana pojma, do 2 točki

Pri ceni P_2 imamo na trgu presežno povpraševanje. Nekateri kupci, ki ostanejo pri tej ceni brez storitve (striženja za moške), so pripravljene plačati nekaj višjo ceno. S tem se začne konkurenca med kupci in cena se zviša do 20 d. e, to je ravnotežna cena.

*Za smiselno razlago, ki vsebuje oba podčrtana pojma, do 2 točki
(Skupaj 6 točk)*

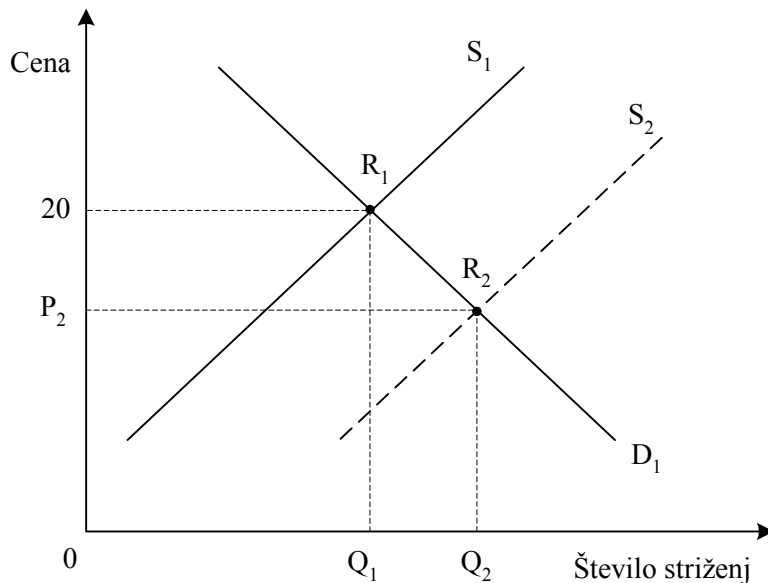
Dejavniki povpraševanja so:

- cena striženja
- število moških v Velikem Logu in okolici,
- dohodek prebivalcev,
- modne smernice za moške pričeske,
- navade, običaji,
- cene drugih dobrin, ki jih kupujejo potrošniki,
- idr.

*Za tri smiselno naštete dejavnike 2 točki, za dva našteta dejavnika 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

Povečanje ponudbe:

Ponudba frizerskih storitev striženja za moške se bo povečala, ravnotežna cena se bo znižala.

Za pojasnilo, ki vključuje ceno in količino, 1 točka, za pravilno narisani in označeni graf 1 točka (Skupaj 2 točki)

Koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja nam pove, da je povpraševanje po frizerski storitvi striženja za moške neelastično. Ponudnikom omogoča, da z zvišanjem cene ustvarijo večji prihodek.

Za smiselno pojasnilo 1 točka, kandidat, ki razlago pojasni tudi s sliko, dobi dodatno točko, ki jo je morda pri katerem drugem vprašanju izgubil.

B03**DELNIŠKE DRUŽBE IN TRANSNACIONALNE KORPORACIJE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 161–186, 198–192

Splošna ocenjevalna shema

Druga industrijska revolucija	3 točke
Delniška družba	3 točke
Korporacije in TNK	3 točke
Volkswagen	3 točke
Posledice selitve	3 točke

Odgovor:

Druga industrijska revolucija

Novi energetski viri (nafta in bencin kot gorivo) so občutno spremenili možnosti proizvodnje in transporta. Razvili so nove postopke v črni metalurgiji (Siemens-Martinove peči, legirana jekla) in barvni metalurgiji (baker in aluminij). Razvila se je kemija z novimi materiali.

Za smiseln opis z navedbo vsaj dveh podčrtanih pojmov 1 točka

- Nove tehnologije so omogočile proizvodnjo v velikem obsegu
- Množična proizvodnja je znižala stroške na enoto proizvoda in zagotovila konkurenčno prednost velikim podjetjem
- Na začetku 20. stoletja so se učinki druge industrijske revolucije pokazali tudi v spremenjenih načinih organizacije proizvodnje – tehnična delitev dela.

*Za smiselno pojasnilo vsake od alinej 1 točka, skupaj največ 2 točki
(Skupaj 3 točke)*

Delniška družba

Za izrabo prednosti množične proizvodnje je podjetnik potreboval velik kapital, ki ga kot individualni lastnik ni mogel zagotoviti, v delniški družbah pa se zbere manjši kapital več lastnikov.2 točki

Kandidat lahko doda še druge prednosti d. d. pred individualnim podjetjem, na primer:

- povečala se je mobilnost kapitala: prek borze vrednostnih papirjev se kapital lažje seli iz panoge v panogo;
- ločitev lastninske od managerske funkcije: d. d. upravljajo managerji in ne lastniki sami, vodenje postane profesionalno;
- d. d. veliko lažje zberejo kapital za širjenje proizvodnje: z izdajo delnic ali obveznic zberejo denarna sredstva velikega števila investitorjev.

*Za vsako smiselno navedbo 1 točka
(Skupaj 3 točke)*

Korporacije in TNK

Značilnosti korporacije:

- delniška lastnina,
- velikanska koncentracija in centralizacija kapitala,
- razvejana proizvodna struktura,
- vlaganje v razvoj,
- dolgoročno tržno ravnanje,
- samofinanciranje,
- vodilna vloga upravljalne tehnostrukture.

Za tri navedbe 1 točka

TNK je podjetje, ki ima proizvodni obrat vsaj v eni tuji državi. 1 točka
Management je odgovoren tudi za dejavnost v tujini, podjetje deluje kot celota (maksimira skupni dobiček, ne pa posameznega dela). 1 točka

*Če kandidat logiko TNK prikaže tudi grafično, dobi dodatno točko, če jo je kje drugje v nalogi izgubil.
(Skupaj 3 točke)*

Volkswagen:

- novi trgi: Kitajska se hitro razvija, povečuje se kupna moč prebivalstva in Volkswagen pričakuje veliko prodajo svojih avtomobilov,
- poceni delovna sila: kitajski delavci so plačani slabše kakor evropski, zato so tam stroški dela nižji,
- nižji stroški surovin: Volkswagen lahko z nakupom cenejših surovin na Kitajskem zniža stroške proizvodnje,

- izogibanje carinam: za na Kitajskem proizvedene avtomobile ni treba plačati uvoznih carin,
- izogibanje transportnim stroškom: če bi vozili avtomobile za kitajski trg iz Evrope, bi bili transportni stroški zelo veliki,
- izogibanje visokim davkom: Volkswagen se lahko z gradnjo podružnic v tujini in z uporabo primernih transfernih cen izogne visokim davkom v Nemčiji,
- milejši ekološki predpisi: predpisi o onesnaževanju okolja so na Kitajskem milejši kakor v Nemčiji in to poceni proizvodnjo.

Za pojasnilo kateregakoli vzroka 1 točka, vendar skupaj največ 3 točke, če kandidat vzroke le navede, dobi za tri navedbe 1 točko.

(Skupaj 3 točke)

Posledice selitve

Za Kitajsko:

- podružnica deluje ločeno od drugega kitajskega gospodarstva,
- poslovanje podružnice je podrejeno interesom Volkswagna, ne pa razvojnim interesom Kitajske,
- podružnica je pri poslovanju s svetovnim trgom odvisna povsem od centrale,
- razvojni oddelek je verjetno ostal v Nemčiji,
- podružnica vnaša drugačno kulturo poslovnega ravnanja,
- s transfernimi cenami se lahko izogne kitajski davčni politiki,
- delavci imajo nizke plače.

Za vsak razlog 1 točka, skupaj največ 2 točki

Za Nemčijo:

- zmanjšanje števila delovnih mest, povečanje brezposelnosti,
- podjetje se lahko izogiba plačevanju davkov v Nemčiji.

*Za vsak smiseln razlog 1 točka
(Skupaj največ 3 točke)*

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ**B04****VLOGA DRŽAVE V GOSPODARSTVU**

Koncept vloge države v gospodarstvu se je z razvojem kapitalizma spreminjal. Tudi v začetku 21. stoletja zahtevajo spremembe v nacionalnih gospodarstvih, tehnološki razvoj in globalizacija ponoven razmislek o vlogi države v gospodarstvu.

Pojasnite, kakšna naj bi bila vloga države v gospodarstvu po liberalnem konceptu (2 točki). Razložite, zakaj se je v tridesetih letih 20. stoletja po veliki gospodarski krizi spremenila vloga države v gospodarstvu, in navedite, kako imenujemo novi koncept vloge države (3 točke). Pojasnite, kaj ureja danes država kot država blaginje, zakaj govorimo o krizi države blaginje in zakaj države ne morejo krize preprosto rešiti s povečevanjem davkov (4 točke).

Slovenija se je problemov države blaginje med drugim lotila tudi z zdravstveno in pokojninsko reformo. Navedite vsaj dva razloga za uvedbo zdravstvene reforme in enega od njiju podrobno predstavite (3 točke). Navedite vsaj dva razloga za uvedbo pokojninske reforme in enega od njiju podrobno predstavite (3 točke).

15 točk

B05**DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA**

Bruto domači proizvod je tržna vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, ki jih neka država proizvede v določenem obdobju. Na velikost bruto domačega proizvoda nedvomno vpliva tudi prebivalstvo, njegova velikost, struktura in dinamika. Navedite in pojasnite gibanja, ki vplivajo na dinamiko oziroma spreminjanje števila prebivalstva (4 točke). Na ustvarjanje BDP vplivajo zlasti družbenoekonomske značilnosti prebivalstva. Pojasnite, kako delimo prebivalstvo z vidika aktivnosti, opredelite pojma zaposleno prebivalstvo in človeški kapital (6 točk). Velik problem v gospodarstvu pomeni nezaposleno prebivalstvo. Pojasnite, kako se je v Sloveniji po osamosvojitvi spreminjala stopnja nezaposlenosti in kateri so bili razlogi za to. Za izračunavanje stopnje nezaposlenosti poznamo dve metodologiji. Pojasnite obe in navedite približno stopnjo nezaposlenosti v Sloveniji po obeh metodologijah (5 točk).

15 točk

B06**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE**

Sodobna gospodarstva so odprta gospodarstva. Velik del proizvodov in storitev prihaja iz tujine, po drugi strani pa večina držav ustvarja presežke, ki jih poskuša izvoziti.

S teorijo primerjalnih prednosti utemeljite smiselnost mednarodne menjave blaga in storitev (2 točki). Pojasnite, kako merimo odprtost gospodarstva neke države, in komentirajte odprtost slovenskega gospodarstva (2 točki).

Pojasnite, kaj je trgovinska bilanca, kaj je saldo trgovinske bilance, in natančno opišite, kakšen je lahko saldo trgovinske bilance (4 točke). Komentirajte gibanje salda trgovinske bilance Slovenije v obdobju po osamosvojitvi in pojasnite razloge za takšno gibanje (2 točki). Pojasnite, zakaj je pretirana uvozna (izvozna) navezanost na eno državo nezaželena, in komentirajte geografsko strukturo slovenske blagovne menjave s tujino (3 točke).

Slovenska vpetost v svetovno gospodarstvo se je še povečala z njenim vstopom v Evropsko unijo. Navedite vsaj eno prednost in eno slabo stran vstopa Slovenije v Evropsko unijo (2 točki).

15 točk

B04**VLOGA DRŽAVE V GOSPODARSTVU****Rešitev:**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 180–186
 N. Hrovatin, Ekonomija 4, ZRSŠ, str. 138–143

Splošna ocenjevalna shema

Liberalni koncept	2 točki
Keynesijanski koncept	3 točke
Država blaginje	4 točke
Zdravstvena reforma	3 točke
Pokojninska reforma	3 točke

Odgovor:

Liberalni koncept

Liberalni koncept države je poudarjal neodvisnost gospodarstva od države..... 1 točka

Država naj bi:

- zagotavljala uresničevanje lastninskih pravic,
- varovala trg in konkurenco,
- zagotavljala red in zakonitost v družbi,
- organizirala zunanjo obrambo države,
- izdajala denar.

*Za navedbo vsaj dveh nalog države 1 točka
 (Skupaj 2 točki)*

Keynesijanski koncept

To je reformistični *ali keynesijanski* koncept države. 1 točka

Gospodarska kriza je pokazala, da mora država povečati svojo vlogo v gospodarstvu zaradi nekaterih slabosti trga:

- trg ne daje dovolj informacij, da bi podjetja lahko vedno sprejemala ekonomsko najbolj racionalne odločitve,
- trg ne rešuje problema eksternalij, ko dejavnost posameznika ali podjetja pozitivno ali negativno vpliva na druge,
- trg ne zagotavlja proizvodnje javnih dobrin (zdravstvo, šolstvo ...),
- trg omogoča nastajanje monopolov, ki jih mora država omejevati,
- delovanje trga lahko privede do prevelikih razlik v dohodkih in do socialnih napetosti, zato je potrebna redistribucija dohodka.

*Za vsako opisano slabost trga 1 točka, vendar največ 2 točki
 (Skupaj 3 točke)*

Država blaginje:

- zagotavlja po netržnih pogojih javne dobrine in storitve: socialno zavarovanje, zdravstvo, šolstvo, stanovanja, družbeno blaginjo in podobno,
- zagotavlja prebivalstvu reševanje dela njegovih življenjskih problemov,
- zagotavlja prebivalstvu visoko stopnjo socialne varnosti,
- omogoča prebivalstvu precejšen vpliv na odločitve, zlasti na lokalni ravni.

Katerokoli smiselno pojasnilo 1 točka

Država potrebuje za svoje številne socialne funkcije vse več sredstev, zato povečuje davčno obremenitev državljanov in podjetij. Ker državi ne uspe več, s sprotnimi pritoki financirati rastoče izdatke, govorimo o fiskalni krizi države blaginje.

Za smiselno pojasnilo do 2 točki

Zaradi visokih davkov v državah blaginje selijo podjetja svojo proizvodnjo v države manj obremenjene z davki, zato si poviševanja davkov države ne morejo privoščiti.

ali: Visoki davki sprožijo pri podjetjih in prebivalstvu težnjo k izogibanju plačevanja davkov, razvije se siva ekonomija.

ali: Visoki davki destimulirajo podjetja in podjetne prebivalce, ki zato v delo ne vlagajo več toliko napora in ustvarjalnosti, gospodarska dejavnost in znesek plačanih davkov se zmanjšujeta.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka
(Skupaj 4 točke)*

Zdravstvena reforma

Razlogi za nujnost zdravstvene reforme:

- Napredek medicine

V zadnjih desetletjih je medicinska znanost močno napredovala (novi postopki zdravljenja, nova zdravila). Ozaveščenost državljanov o možnostih za zdravljenje se povečuje, zato se povečujejo tudi njihove zahteve po učinkovitih zdravilih. Večja kakovost in dostopnost zdravstvenih storitev prehitro povečujeta porabo sredstev za zdravstveno varstvo.

- Narašča število starejših prebivalcev

Delež prebivalcev, starejših od 65 let, se povečuje. Starejši uporabljajo več zdravstvenih storitev kakor mladi. Narašča tudi število kroničnih bolnikov. Zaradi boljših in dražjih zdravil se povečuje življenjska doba ljudi.

- Neracionalna organizacija zdravstva

V načinu financiranja, organizaciji in upravljanju zdravstvenih ustanov se je nabralo mnogo neracionalnosti, ki jih reforma želi odpraviti.

*Za navedbo dveh vzrokov 1 točka, za pojasnilo enega od vzrokov do 2 točki
(Skupaj 3 točke)*

Pokojninska reforma

Razlogi za nujnost pokojninske reforme:

- Negativna demografska gibanja

Zaradi staranja prebivalstva, daljšanja življenjske dobe in sočasnega zmanjševanja rodnosti se razmerje med zavarovanci in upokojeanci nenehno slabša. To pomeni, da vse manjše število zavarovancev plačuje prispevke za enega upokojeanca (leta 1984 trije, leta 1992 pa samo še 1,6). Zato so bili odhodki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje večji od prihodkov.

- Spremembe na trgu delovne sile
Pokojninski sistem, ki je bil v veljavi do leta 2000, je slonel na drugačnih družbenoekonomskih temeljih. Po uvedbi tržnega gospodarstva se je položaj delovne sile na trgu spremenil: delavce laže odpuščajo, tranzicijska depresija je povečala brezposelnost, to pa pomeni manj tistih, ki plačujejo prispevke. Plače nekaterih so se močno povečale, to jim je omogočilo razmeroma visoke pokojnine.
- Spodbujanje upokojevanja na začetku tranzicije
Država je na začetku tranzicije z ugodnimi predpisi spodbujala upokojevanje. S tem se je izognila socialnim nemirom zaradi večjih odpuščanj delavcev. Število upokojencev se je v tem času nesorazmerno povečalo.
- Nekatere slabosti prejšnjega sistema
Prejšnji sistem je omogočal ženskam zgodnejše upokojevanje kakor moškim, čeprav imajo daljšo pričakovano življenjsko dobo. Pri določanju pokojnine je bila odločilna višina plače in ne plačani prispevki.

*Za navedbo dveh vzrokov 1 točka, za pojasnilo enega od vzrokov do 2 točki
(Skupaj 3 točke)*

B05

DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA

Rešitev:

Literatura: N. Hrovatin, Ekonomija 4, Zavod RS za šolstvo in šport, str.

Splošna ocenjevalna shema

Gibanja, ki vplivajo na dinamiko števila prebivalstva	4 točke
Družbenoekonomske značilnosti prebivalstva	6 točke
Nezaposlenost v Sloveniji	5 točki

Odgovor:

Gibanja, ki vplivajo na dinamiko števila prebivalstva

- Na dinamiko števila prebivalstva vplivajo rodnost, smrtnost in migracije. 1 točka
- Stopnja rodnosti je število rojenih na tisoč prebivalcev, stopnja smrtnosti število umrlih na tisoč prebivalcev. 1 točka
- Razlika med njima je stopnja naravne rasti. 1 točka
- Na celotno gibanje prebivalstva vplivajo tudi selitve, ki so lahko odselitve ali emigracije in priselitve ali imigracije (kandidat lahko govori tudi o vzrokih za migracije). 1 točka
(Skupaj 4 točke)

Družbenoekonomske značilnosti prebivalstva

Glede na aktivnost delimo prebivalstvo na:

- aktivno prebivalstvo: to so vse osebe, starejše od 15 let, ki opravljajo poklic in za svoje delo prejema dohodke v denarju ali naravi (in osebe, ki ne opravljajo poklica, ker so nezaposlene, na služanju vojaščine ...);
- osebe z lastnimi dohodki: to so neaktivne osebe, ki so ekonomsko samostojne, ker prejema dohodek (upokojenci, delovni invalidi, štipendisti ...);

- vzdrževane osebe: to so osebe, ki nimajo lastnih sredstev za preživljanje in jih vzdržujejo starši, sorodniki in drugi.

Za vsako pojasnjeno značilnost 1 točka, skupaj največ 3 točke, če kandidat aktivnosti samo našteje, dobi za vse tri naštete 1 točko.

Zaposleni so tisti, ki opravljajo kakršnokoli plačano delo ne glede na to, ali trenutno delajo ali pa so na dopustu, bolniškem dopustu ali začasno ne delajo zaradi stavk. To so tisti, ki so zaposleni za določen ali nedoločen čas in so registrirani na Zavodu za zaposlovanje kot zaposleni. ...do 2 točki

S pojmom človeški kapital zajemamo vse kvalitativne značilnosti aktivnega prebivalstva (inovativnost, podjetniška sposobnost, izobraževanje ...). 1 točka
(Skupaj 6 točk)

Nezaposlenost v Sloveniji

V Sloveniji se je nezaposlenost po osamosvojitvi povečala zaradi izgube jugoslovanskega trga (in zaradi racionalizacije podjetij). Po letu 1995 je bila nezaposlenost dokaj stabilna, občutneje se je zmanjšala v letu 1999 (prenos udeležencev javnih del med delovno aktivno prebivalstvo).

Za vsako podčrtano značilnost 1 točka, skupaj največ 2 točki

Registrirana nezaposlenost: to so vsi tisti, ki so prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje kot nezaposlene osebe. 1 točka

Anketna nezaposlenost (po ILO): za nezaposlene ima prebivalce, ki v zadnjem tednu pred anketo niso opravljali nobenega dela za plačilo, aktivno iščejo zaposlitev in so jo pripravljene takoj sprejeti. ... 1 točka

Registrirana nezaposlenost v SLO: 10–13-odstotkov.

Po ILO: 6–7 %

*Za obe navedbi 1 točka
(Skupaj 5 točk)*

B06**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin: EKONOMIJA 4, Razvojne poti slovenskega gospodarstva,
Zavod RS za šolstvo 2004, str. 82–90 in 105–107

Splošna ocenjevalna shema

Teorija primerjalnih prednosti in odprtost gospodarstva	4 točke
Slovenska trgovinska bilanca	4 točke
Saldo bilance	2 točki
Menjava s tujino	3 točke
Slovenija in EU	2 točki

Odgovor:

Teorija primerjalnih prednosti in odprtost gospodarstva

Teorija primerjalnih prednosti pravi, da so koristi za vse države največje, če se vsaka država specializira za proizvodnjo tiste vrste blaga, pri kateri je razmeroma učinkovitejša, nato pa proizvedeno blago zamenja za blago, ki ga proizvajajo druge države. S tem pridobi vse potrebne dobrine za svoje državljane.

Za smiselno pojasnilo do 2 točki

Odprtost gospodarstva države merimo z deležem izvoza oziroma uvoza v njenem BDP. Čim večji je ta delež, tem bolj je država odprta.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Slovenija je z 51-odstotnim deležem izvoza v BDP precej odprta država.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka
(Skupaj 4 točke)*

Trgovinska bilanca

Trgovinska bilanca prikazuje velikost izvoza in uvoza blaga.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Saldo trgovinske bilance izračunamo kot razliko med izvozom in uvozom.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Trgovinska bilanca ima lahko primanjkljaj ali presežek.

Saldo trgovinske bilance je pozitiven (trgovinska bilanca ima presežek), kadar je izvoz večji od uvoza, in negativen (trgovinska bilanca ima primanjkljaj), kadar je uvoz večji od izvoza.

Če kandidat navede samo, kakšen je lahko saldo, 1 točka, za smiselno pojasnilo 1 točka, skupaj največ 2 točki.

(Skupaj 4 točke)

Za slovensko trgovinsko bilanco je bilo v vseh letih po osamosvojitvi značilno, da je imela primanjkljaj, saj več blaga uvaža kakor izvaža (*lahko doda: izjema je leto 1992*).

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Temeljni razlog za večanje trgovinskega primanjkljaja je v tem, da je prestrukturiranje proizvodnje v obdobju tranzicije zahtevalo večji uvoz investicijskih proizvodov in/ali reprodukcijskega materiala, ki ga doma ne proizvajamo.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka
(Skupaj 2 točki)*

Pretirana navezanost pri izvozu ali uvozu samo na eno državo (ali skupino držav) je lahko usodna. Recesija, ki zajame državo, v katero večinoma izvažamo, ima neposreden vpliv na izvoz države in s tem na gospodarsko aktivnost.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Geografska struktura slovenske zunanje trgovine:

- naše najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice so države EU,
- več kakor 60-odstotkov slovenskih zunanjetrgovinskih tokov poteka z EU,
- več kakor 20-odstotkov slovenskih zunanjetrgovinskih tokov poteka z Nemčijo,
- odvisnost od EU je po mnenju ekonomistov prevelika,
- slovenske zunanjetrgovinske tokove bi bilo treba bolj razpršiti,
- šibki gospodarski tokovi s hitro rastočimi trgi: Azija (Kitajska), Vzhodna Evropa.

*Za vsako smiselno navedbo 1 točka, skupaj največ 2 točki
(Skupaj 3 točke)*

Prednosti in slabe strani vstopa Slovenije v EU

Prednosti vstopa Slovenije v EU	Slabe strani vstopa Slovenije v EU
<ul style="list-style-type: none"> • Prosti pretok blaga, kapitala in delovne sile bo povečal konkurenčnost na enotnem trgu in silil podjetja k večji ekonomski učinkovitosti, inovativnosti, zniževanju stroškov in k povečanju produktivnosti • Večji pritok tujega kapitala • Dostop do novih tehnologij • Večja mobilnost delovne sile • Dostop do evropskega trga znanja (mobilnost študentov) • Večje možnosti za znanstveno sodelovanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Stroški za uvajanje pravnega reda EU, za zgraditev in delovanje ustreznih institucij ter delovanje EU • Stroški prestrukturiranja nekonkurenčnih panog in kmetijstva • Zmanjšanje nacionalne suverenosti • Izguba avtonomije v uresničevanju ekonomske politike

Za katerokoli navedeno prednost oziroma slabost po 1 točka, kandidat mora navesti eno prednost in eno slabost.

(Skupaj 2 točki)